

(Címzés kívül) „A Tekintetes és nagyságos gróf és fő general Batthyány Ádám Urunknak ő Nagyságának adassék igaz hamarsággal. Cito, cito, cito.⁵ Még olvashatja Körmenten a kapitány.

(Belül) Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Nagyságodnak . . . Irhatjuk Nagyságodnak . . . hogy az szegény Csillagh Ferenc szavahihető emberséges embertől . . . izent ide minekünk . . . Nagyságtoknak leghamarabb tudomására adjuk, hogy a töröknek minden szándéka a Nagyságod jószágára vagyon. Nem késnek, elmennek. Ismét a hajókat Kanizsáról mind Bolondvárra viszik, ott akarnak által kelni a segedi, kaposvári, laki, kapáni és egyéb végházakból való törökök, Keszthelyt megütni és rabolni, avagy fölverni. Csillagh Ferenc izente, hogy ez szándékuk az Ebeknek.⁶ Úgy, hogy a gyalogja a hajókon költözzék Bolond várnál és a lovasa a Szala mellett jöjjön föl s oly móddal, hogy az hajósok a vízről s a lovasok innen a mezőről egyszersmind üssék meg Keszthelyt . . . Isten éltesse Nagyságodat az pogány Ebeknek megrontására. Szentgróton ma kedden, 19. Januáry sietséggel hirhozás közben. 1644. Nagyságod alázatos és igaz szolgálai: Laskay Jeromos szabad vajda, Bárkay Benedek ő Fölsége vajdája.”

A síófoki török víziváron kívül — ahol az ezer ember szállítására alkalmas balatoni hajóhadat őriztek — még a szemesi Bolondvár is kikötővel rendelkezhetett. Sokszor szerepel a levelekben ez a vár is vízivárként, már azért is érdemes vele foglalkozni.

A szemesi Bolondvár tehát, amint azt dr. Darnay-Dornyay Béla már 1934-ben megírta,⁷ nem koholt, hanem sokszor szereplő és már történelmi nevű török erősség, ami Budavára elfoglalásáig török kézben volt.

Századunk elején, amikor várkastély formájában átépítették, a volt tulajdonosának nem tetszett a Bolondvár név, és a semmitmondó Bagolyvár nevet ragasztotta épületére. Már egyszer kértem az ősi név visszaadását, de a helyi tanács ragaszkodott a Bagolyvár névhez. Valószínűleg nevetésesnek találták a Bolondvár nevet, pedig tudnivaló, hogy népünk az előtte ismeretlen eredetű földvárakat hívja így, hazánk több helyén. Itt azonban megvan a vár eredetének és történeti múltjának az alapja és oklevelekkel igazolt két évszázados katonai neve is. Nem szégyenére, nevéstégre, hanem igenis a véres múlt felderítési és megismertetési szándékára mutatna, ha a mai — már csak Szárszón működő — tanács a helyi előjáróság javaslatára végre visszaadná e helynek a sok magyar vitéz vérel, halállal áldozatával tartósított nevét. Túl ezen, idegenforgalmi nevezetesség is lehetne.

Zákonyi Ferenc

A szénbányászok Pécsét

Az 1853-tól a Pécs környéki szénterületeket birtokba vevő Duna Gőzhajózási Társaság (DGT) erőteljes műszaki fejlesztést hajtott végre, egyúttal a szükséges munkaerő érdekében jelentős telepítést folytatott. Egyre több irányító személyzetre volt szükség, amit az ércbányász területeken létesült korábbi bányaiskolák, mint a Selmecbányai, Nagysági és Felsőbányai nem győztek. Ezért már korábban felmerült annak az igénye, hogy a fejlődő széntvidékeken — Pécsét és az erdélyi Petrozsényban — széntbányász-iskolák létesüljenek.¹ Az iskola létrehozásában a DGT, Pécs város és a Pénzügyminisztérium működött közre és előterjesztésükre Ferenc József 1895. október 2-án engedélyezte az iskola alapítását. A pénzügyminiszter 1896. október 10-én keltezett levelében fektette le az iskola alapszabályait, amely szerint „1.7. Az iskola célja: elméleti és gyakorlati oktatás alapján a széntbányászat minden ágánál alkalmazható, az üzem közvetlen vezetésére, ellenőrzésére és a munkások oktatására képesített altszektet nevelni.”²

A pécsbányatelepi m. kir. Széntbányász Iskola 1896 őszén kezdte meg munkáját. A tanítás két éves időtartamban heti 18 órában folyt, a gyakorlat a DGT bányauzemeiben történt. A tanító állományt 1896-ban egy szaktanár, egy elemi iskolai tanító, majd orvos-előadó alkotta. A főleg gyakorlati célú tananyag 1896—1930 között szinte változatlanul élt, míg nem az intézmény 1930-tól új formában, m. kir. Bányászati és Mélyfúrás Szakiskolaként folytatta munkáját. A három éves tanulmányi idő tartalmi kitöltésénél nem egy olyan kérdés merült fel, ami összefüggött az iparirányítási átszervezésével (1935, az Iparügyi Minisztérium létesítése) és a folyamatban lévő oktatási változtatásokkal.³

1938-ban a XIII. törvény érettségit adó középiskolának minősítette az ipari, kereskedelmi és a mezőgazdasági középfokú iskolákat. A középiskolává emelt szakiskola a m. kir. Péch Antal Bányá-, Kohó- és Mélyfúróipari Középiskola nevet kapta. Székelye továbbra is Pécs maradt. Az iskola célja volt, hogy a hallgatókat „ . . . gyakorlati irányú és gazdasági szellemű műveltséghez és a választott tagozatnak megfelelő szaktudáshoz juttassa és ezzel felsőbb tanulmányokra is képessé tegye”. Az iskola hallgatói érettségiztek, ami az üzemek tisztai állásaira, közvetlen vezetésére képesítette őket. Ez azonban még nem nyitotta meg az utat a bányá- és kohómérnöki pálya felé, ezért az iskola hallgatói erőteljesen követelték helyzetük megváltoztatását.

¹Válogatott dokumentumok a Pécs-Baranyai Munkásmozgalom történetéből. Pécs, I. p. 30—31.

²Értesítő a hazai bányaiskolákról az 1897/98. tanévre. M. kir. Pénzügyminisztérium, Budapest, 1898. p. 1.

³Pécsi Bányászati Gyűjtemény. Iratok. 72. 706. sz. A M. Kir. Iparügyi Miniszter 60.350. (X. sz./1937. évi leirata a Magyar Bányá- és Kohóállalatok Egyesülete Elnökségének „A középfokú, bányászati, kohászati és mélyfúrás szakoktatási reorganizációja” ügyében 2. és köv. old.

Így 1942-ben Rudnay László — akkor IV. éves hallgató, ma nyugdíjas bányamester — egy beszédében hangsúlyozta: „az ipari középiskolát végzettek esetében kétségtelen műszaki tudással rendelkező, a bánya- és kohómérnök pályáját és munkakörét a gyakorlati tapasztalatokból ismerő” fiatalok kerülhetnének mérnöki pályákra. A középiskola felvételi követelményei között szerepelt: a négy középiskolai osztály elvégzése vagy négy polgári osztály elvégzése, a 18. életév betöltése és állandó bányászati munkaviszony, meg a két év (600 műszak) üzemi gyakorlat.

A pécsi bányászati és kohászati, meg mélyfúróipari középiskola 1942 őszén kezdte meg az átköltözést Erdélybe, a képzés egykori helyére, Nagybányára. Az itt létesült új épületben 1943. március 27-én ünnepélyesen kezdték meg a munkát. A rövid életű képzés során az iskola életét beárnyékolta a háború, s 1944. októberében beszüntették a tanítást. Az iskola — Sopron, Diósgyőr, Pécs székhelyekkel — folytatta munkáját, majd 1949-től Tatabányára települt, ahol ma mint a Péch Antal Bányaiipari Akadémia Technikum végzi a bányászati középiskolai képzést.

Az 1896/97. tanévben megkezdődött egykori képzés a szénbányászat növekvő feladatait teljesíteni képes irányító szakszemélyzet nevelését volt hivatott megoldani. 1896 és 1949 között több mint ezer fiatal bányászszakembert adott a magyar bányászatnak, akik feladataikat igen alapos szakmai tudás birtokában, a kor színvonalán, esetenként pedig igen magas szinten oldották meg. A felszabadulás után ennek az iskolának a végzettjei közül került ki a bányászat újjáépítésének sok vezető személyisége. A kilencven éve alapított, a szénbányász ismereteket szervezett, iskolai formákban átadó intézmény a magyar szakmai oktatás történetének olyan létesítménye, ami példázza a gazdasági, társadalmi feladatokhoz felnőni képes szakmai nevelés gyakorlatát.

Dr. Krisztián Béla

Sütő Andrást köszöntjük hatvanadik születésnapján

„Az író pedig nem csupán lantosa, de kritikus is korának. Persze, miután eltörött a tengely, mindenki azt hajtogatja: tudott volna jobb utat is. Fölfedett bajokra visszalövöldözni nem dicső dolog, de szükségessé válik, ha a királykisasszony lábának fricskálói műveletüket mesének nyilvánítják. Az író azonban önvizsgálat nélkül nem léphet előre. Ez az önvizsgálat pedig elkerülhetetlenné teszi a beismerést: ott is lantosok voltunk, ahol kritikusoknak kellett volna lennünk.”

(Lantosok és kritikusok, 1957)

„A menyasszonyi fátyol és a gyászszalag közötti térben a nyelvi osztozkodás szubjektív szándékai feloldódnak az objektív folyamatban. Kezdet a kétnyelvűség, folytatás a másfélnyelvűség, majd a gyakorlatilag egyszerűbbnek mutatózó egynyelvűség.”

(Anyám könnyű álmot ígér, 1970)

„Ne csodálkozzék hát Kegyelmed, mostani nótárius urunkon, aki közülünk sokakkal oly csúfosan bánik, s nevünk hallatára adta-teremtettével mocskol kifelé, szigorú parancsot adván az írnokoknak, hogy mint holmi kétszínű tarisznyát, a Jánosokat luonokra, a Tivadarokat Teodorokra, a Győzőket Victorokra fordítsa ki. S bizony nem a legendává foszlott Csaba királyfi emléke készlet bennünkben arra, hogy gyermekeinkre a keresztelőlövizzel oly gyakorta preckeljünk az ősi neveket, mint Előd, Tünde vagy Elemér. Nótárius urunk, ki annyira elüdegenített mindnyájunkat az indulatos erkölcsé által, asztalt döngötte ordibál: hát ez mifajta név, átkozott jövevény?”

(Negyenyedi fügevírág, 1978)

„Utolsó mentsvárunkba: az anyanyelv védősáncai mögé menekültek. Immár egyetlen és utolsó szövetségésükre: az Időre utalva, a pillanatot várták, hogy ősi dalaikat és isteneik nevét gyermekeik fülebe ültessék. Reménységüktől elvakultan nyilván képtelenek voltak a különbségtételre: hogy míg Mithrasz ezer füle és tízezer szeme képletes — a hatalomé valóságos. Egyebek között az apanyelvűséget szigorúan megkövetelő férfi uralom s a besűgők hadának éjjel-nappali buzgósa révén. A legártatlanabb mozdulat körül is. Egy altatódal ellen följelentést tenni: adott helyzetben éppen olyan érdemes cselekedet, mint bármiféle ármánykodás felfedése.”

(Perzsák, 1981)

„Minden múltidézés: kegyelmi kérvény a jelenhez.”

(Az Álomkommandó, 1987)